

Polske pionerer

Polish pioneers

På syttitallet satte en gjeng polske klatrere en ny standard for vinterklatring i Trollveggen. Etterpå forandret de Himalaya-klatringen for alltid.

In the seventies, a group of Polish climbers set a new standard for winter climbing in the Troll Wall in Norway. Afterwards, they changed Himalayan climbing forever.

Tekst Text:
Jakub Radziejowski

Foto Photos:
XXX

Polske klatrere kom til Romsdalen for første gang sommeren 1968. De vakte umiddelbart oppsikt. Etter å ha besteget Fivaruta som oppvarming, ble de to første vellykkede bestigningene i Norge gjennomført. Den første var etableringen av ei ny rute på Brudgommens østpilar, gjennomført av et manlig klatrelag. Enda viktigere var den første kvinnelige bestigningen av Østpilaren på Trollryggen. Det var Wanda Rutkiewicz og Halina Krüger-Syrokomska som klarte dette. De var datidens beste polske kvinnelige alpinklatrere. I senere år, sammen med forskjellige kvinnelige klatrere, foretok disse to tallrike kvinnelige førstebestigninger i Alpene og Himalaya. Wanda Rutkiewicz hadde, før hun forsvant i Kanchenjunga-massivet i 1992, besteget åtte av de 14 høyeste fjelltoppene i verden. Halina Krüger-Syrokomska døde i 1982 på fjellet K2 under en kvinnekspedisjon.

Etter 1968 dukket polakkene opp i Romsdalen på vinterstid. Hvor kom denne ideen om vinterklatring fra? På grunn av den sovjetiske okkupasjonen og det kommunistiske regimet i Polen, hadde polske klatrerne i mange år ingen muligheter til å prøve seg i andre fjell enn Tatrafjellene. Disse fjellene var kanskje ikke så høye, men de var likevel krevende. Spesielt vinterstid. Hver eneste reise til Alpene, og til og med til andre land i den sosialistiske blokken, var et omfattende byråkratisk og logistisk prosjekt. De første klatrereisene til Alpene ble først mulig i begynnelsen av 60-årene, men også da i begrenset omfang. Og polakkene var for sent ute – det var ikke mange førsteklasses ruter igjen som ikke allerede var besteget av andre klatrenasjoner. Og gjentagelser var ikke de polske klatrerne interessert i. Men: det var fortsatt flere av de største rutene og alpine formasjonene som ikke hadde blitt besteget om vinteren. Og det må innrømmes at det var denne årstiden polakkene trivdes best i. Tatrafjellene kan bli særdeles vanskelige om vinteren. I likhet med norske fjell kan Tatrafjellene tilby forferdelige snøforhold – og ikke nødvendigvis den mest faste, fjellkvaliteten. Utviklingen av vinterklatringen i Tatrafjellene fortsatte, og med tiden ble det vinterbestigningerne som fastslo hvilket nivå en polsk klatrer representerte. For å få lov til å være med på alpeturer, måtte man vise til tilfredsstillende erfaring med egne vinterbestigninger. Det ble derfor slik at polakker på 60- og 70-tallet gjennomførte førstebestigninger vinterstid på en rekke fjellvegger i Alpene. På begynnelsen av 70-tallet var det allerede noen ruter opp Trollveggen, men massivet var fortsatt urørt på vinterstid. Reisen til Norge ble derfor en naturlig videreføring av polakkene tidligere virksomhet.

På 70-tallet ble det gjennomført fire polske vinteruturer til Romsdalen, og tre av dem ble kjempesuccesser for polakkene. Da de første polske klatrerne

Polish climbers came to the western Norwegian valley of Romsdal for the first time in the summer of 1968. They attracted instant attention. After climbing the Fiva route as a warm-up, they did their first two successful ascents in Norway. The first was a new route up the east pillar of Brudgommen (The Bridegroom) by a male climbing team. Even more important was the first female ascent of the East Pillar on Trollryggen by Wanda Rutkiewicz and Halina Krüger-Syrokomska. They were the best female Alpine climbers from Poland of their day. Later, along with various other female climbers, they did a host of first ascents by women in the Alps and the Himalayas. Before she disappeared in the Kanchenjunga massif in 1992, Rutkiewicz had climbed eight of the 14 highest peaks in the world. Krüger-Syrokomska died in 1982 on K2 during a women's expedition.

After 1968, the Poles started to show up in Romsdal during the winter. So how did they come up with the idea of winter climbing? Due to the Soviet occupation and the communist regime in Poland, Polish climbers for many years could only test themselves on the Tatra Mountains. Those mountains may not be that high, but they were demanding enough, especially during the winter. Every trip to the Alps and even to other Eastern Bloc countries was a daunting bureaucratic and logistical ordeal. The first climbing trips to the Alps only became possible in the early 1960s, and even then were limited in scope. And the Poles were too late: Few prime routes were still unconquered by climbers from other nations. And the Polish climbers were not interested in being copycats. But there were still a number of Alpine routes that had not been climbed during the winter. And winter was the season the Poles liked best. The Tatra Mountains can be extremely difficult in the winter, since, like Norway's mountains, snow conditions can be terrible, and you can't even count on finding solid rock. The development of winter climbing in the Tatra Mountains continued, and, in time, winter climbing came to be the measure of a Polish climber's success. To be allowed to join an Alpine expedition, a climber had to document sufficient experience on local winter ascents. That's why Polish climbers in the 1960s and '70s did the first winter ascents of numerous mountain walls in the Alps. In the early 1970s, there were already some routes up Troll Wall, but much winter climbing remained undone. So the treks to Norway were a natural extension of the Poles' efforts.

In the 1970s, the Poles did four winter expeditions to Romsdal, and three of them were hugely successful. The first Polish climbers came to the town

XXX

XXX

kom til Åndalsnes i mars 1972 hadde de med seg et anbefalingsbrev til Arne Randers Heen, den lokale klatrelegenden ofte omtalt som "Kongen av Romsdalshorn". Polakkene banket forsiktig på døren hos ham. Det første møtet med ekteparet Heen visste seg å bli begynnelsen på et fantastisk vennskap. Jeg tror at det som oppsto mellom det polske klatrelaget og deres verter ble like viktig som de klatreprestasjonene som skulle komme. I samtlige av klatreren Tadeusz Piotrowskis fortellinger om klatring i Norge kan man lese om hans store beundring og sympati for Arne Randers Heen. Polakkene næret også varme følelser for den energiske og alltid blide og glade fru Bodil, som sørget for trivsel, mette mager og komfortable levekår i Romsdalen. Dette var ikke noe polakkene på 70-tallet var vant med. For polske alpinklatrere som dro ut i Europa var en vanlig boks med Coca-Cola en luksus de ikke kunne ta seg råd til.

Etter et båd og et måltid tilbrakte polakkene den første natten i stuen hos ekteparet Heen, glade og lykkelige over at de, etter den lange reisen, ikke behøvde å bry seg om grunnleggende behov. Da verten endelig begynte å snakke om planene deres, begynte de forsiktig å spørre om forholdene på Trollryggipilaren. Som svær fikk de istedet informasjon om Fivaruta, som ifølge verten ville være et svært seriøst mål. Ikke minst var ruta urørt på vinterstid. Det hadde vært gjort to forsøk på vinterbestigninger tidligere, og den ene endte tragisk med at et norsk-svensk klatrelag omkom i et skred. Men når polakkene, tross dette, spurte om mulighetene og forholdene på Pilaren, fikk de det klare svaret at Trollryggipilaren er en umulighet om vinteren. Både lengde, isdekke og andre vanskeligheter gjorde, ifølge Arne Randers Heen, at en rute av denne klassen i Romsdal var umulig å bestige. Men for polakkene, med mye ungdommelig pågangsmot, sørget dette svaret for enda mer motivasjon.

De fire polakkene fulgte likevel vertens råd og satte Fivaruta som første mål. I mellomtida flyttet de inn på Fivagården som tilhørte ekteparet Dahl. Derfra hadde de bare et kvarter å gå til ruta. Selv om de ble varslet om tekniske feller som lå på lur i det høyere partiet av veggen, hadde polakkene forberedt seg på bare én leir i veggen. Det ble raskt klart for dem at det ventet en del overraskelser. Den første delen av ruta gikk de uten sikring. Plutselig snublet Ryszard Kowalewski, og han falt. Fem meter lenger nede havnet han rett i armene på Tadeusz Piotrowski, som gikk rett under ham. Han ble like forskrekket

of Åndalsnes in the Romsdal district in March 1972 with a letter of recommendation from Arne Randers Heen, a local climbing legend often called "The King of Romsdal." The Poles had knocked cautiously at his door. The first encounter with Arne and Bodil Heen turned out to be the start of a wonderful friendship. The chemistry between the Polish climbers and their hosts turned out to be every bit as important as the climbing achievements that followed. Every story climber Tadeusz Piotrowski wrote about ascents in Norway mentions his great admiration and good personal chemistry with the Heens. The climbers had a soft spot for the energetic, always smiling and happy "Mrs. Bodil," who made sure their stomachs were filled, and that they were happy and comfortable in Romsdal. This was not something Poles were used to in the 1970s. For Polish climbers who went to Europe back then, a simple can of Coca-Cola was a luxury far beyond their reach.

After bathing and a meal, the Poles spent their first night in the Heens' living room, overjoyed that they didn't have to worry about their basic needs after their long trip. When their host finally got around to talking about their plans, the Poles cautiously inquired about conditions on the Trollryggen pillar. What they got instead was a full briefing on the Fiva route, which their host said would be a very serious goal. There had been two previous attempts at winter ascents, and one ended in tragedy when a Norwegian-Swedish climbing team died in an avalanche. But when the Poles, just the same, kept asking about conditions on The Pillar, the answer was that the Trollryggen pillar was impossible in the winter. The length, the ice cover and other difficulties put that route – in Heen's view – in the impossible class. But for the Poles, filled with youthful enthusiasm, that answer just fuelled their hunger.

The four poles took their host's advice anyway and made the Fiva route their first goal. In the meantime, they moved to the Fiva farm, which belonged to a couple named the Dahls. From there, the route was just a 15-minute hike away. Even though they had been informed about the technical challenges on the higher part of the route, the Poles only prepared for one night camped on the wall. They soon realized that the route held many surprises. They did the first part of the route without protection. Suddenly, Ryszard Kowalewski stumbled and fell. Five meters down, he landed

1 2

3 4

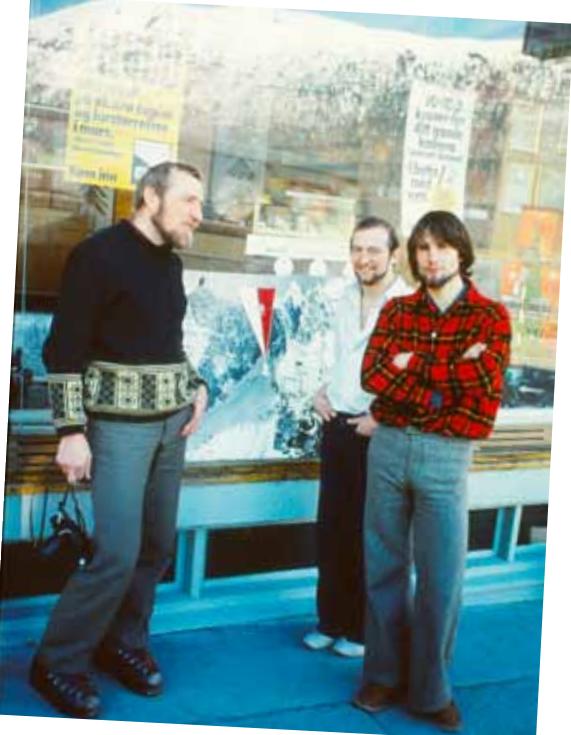
5 6

44

45

som overrasket over at kameraten falt som en brud i armene på ham. Wojciech Jedliński og Andrzej Dworzak holdt lenge rundt klatrekameratene sine som ble reddet på en så mirakuløs måte. Til tross for denne hendelsen var stemningen i leiren svært optimistisk. Men så viste det seg at klatringen skulle bli vanskeligere. Og de tre etterfølgende dagene i veggen, med svært sultne mager, overbeviste dem om at klatring i Romsdal er seriøse greier. Selv om de var erfarte med vinterforhold, var dette første gang de måtte klatre i så bratt og hard is, hvor det egentlig ikke var muligheter til å sette inn sikringer. Det vanskeligste ispartiet brukte de ettermiddagen på dag nummer tre og morgenens på dag fire på. Polakkene måtte også gå en egen variant utenom hovedruta, en svært vanskelig en, delvis ved hjelp av teknisk klatring. De kom tilbake

right in the arms of Piotrowski, who was directly below him. He was both shocked and surprised when his climbing partner landed in his arms like a bride. Wojciech Jedliński and Andrzej Dworzak held their miraculously rescued climbing partners tight for a long time. Despite the scare, the mood in the camp remained highly optimistic. But the climbing was getting harder. And the three days they spent on the wall – with hunger increasingly gnawing at their stomachs – convinced them that climbing in Romsdal was serious business. Even though they had solid winter experience, this was the first time they had to climb such steep and hard ice, where it was almost impossible to anchor protection. They spent the afternoon of day three and the morning of day four on the most difficult section. The Poles had to follow their own variation outside the main

inn på hovedruta først i fjellkløfta ved utsteget. Det viste seg altså at Fivaruta, som bare skulle være en oppvarming, inneholdt mange krevende problemer. Den første vinterbestigningen av Fivaruta var et faktum. Samtidig var det den første store ruta i Romsdalen som ble besteget om vinteren.

route, an extremely difficult one they managed in part through technical climbing. They only made it back to the main route at a cleft near the exit point, demonstrating that even the Fiva Route, which was supposed to be a warm up, had its fair share of challenges. The first winter ascent of the Fiva route was a fact. It was also the first winter ascent of a major route in Romsdal.

Så kom en ny overraskelse for polakkene: den store medieoppmerksomheten rundt bestigningen deres. For dem var det noe helt nytt at noen, bortsett fra spesialmedier for klatrere, skulle intervju dem, publisere store avisartikler med bilder i landsdekkende presse og lage radio- og TV-sendinger. Det var veldig hyggelig, men også overraskende. Etter et par dager med hyggelige møter med ekteparet Heen, hvor fru Bodil nøye passet på at de unge klatrerne fikk i seg nok mat, og etter en dagstur på Store Trolltind sammen med nettopp de fantastiske vertene, var det på tide å gå over til reisens hovedmål: forsøket på den første vinterbestigningen av Trollryggpilaren. Denne gangen gjorde de fire karene mer omfattende forberedelser til bestigningen. Forsyninger med mat og drivstoff for åtte dager vitnet om at de ikke undervurderte målet. Første del av veggen besto hovedsakelig av traverser som forårsaket betydelige forsinkelser i bestigningen. Dyp snø blandet med vanskelig isdekke og endeløs klatring i traverser resulterte i at de brukte hele fire dager på de nedre delene, selv om de etter planen bare skulle bruke to. Likevel klarte de, til tross for diverse hendelser på leirene og under klatringen (kokeapparat som veltet, suppe i soveposen, tau som falt ned, tretthet, tunge ryggsekker, sikringer som løsnet og korte fall, vanskelige sva og isfelt, brå værsvingninger) å overvinne utfordringene dobbelt så raskt som forutsatt. Derfor befant klatrelaget seg allerede etter grålysningen på dag åtte på toppen av veggen. Den lengste ruta i Europa som frem til da ikke hadde vært besteget om vinteren, var beseiret. **De Oppfylte Drømmers Pillar.** I Europa ble denne bestigningen vurdert som den vanskeligste i løpet av vinteren 1972.

To år senere, i mars 1974, kom Ryszard Kowalewski og Tadeusz Piotrowski igjen til Romsdalen, denne gangen sammen med tre andre fremragende klatrere: Kazimierz Głązak, Marek Kęsicki og Wojciech Kurtyka. Sistnevnte var på 80-tallet trolig en av de mest kjente polske klatrestjernene. Da de ankom, viste det seg at de ikke var alene i Romsdalen. Det var også andre klatrere fra Tatrafjellene – tsjekkere og slovaker – som ville prøve seg i Norge. Som Piotrowski skriver, var dette et bevis på at polakkene ikke hadde tatt feil to år tidligere: det å begynne med vinterklatring i Romsdalen var en treffende og naturlig målsetting for de klatrerne som av forskjellige grunner var for sent ute i

Two years later, in March 1974, Kowalewski and Piotrowski returned to Romsdal, this time with three other outstanding climbers: Kazimierz Głązak, Marek Kęsicki and, by no means least, Wojciech Kurtyka, who was probably Poland's best-known climbing star in the 1980s. When they arrived, it became clear they were not alone in Romsdal. Other climbers from the Tatra Mountains – Czechs and Slovaks – were also there, eager to test themselves in Norway. As Piotrowski wrote, this was proof that the Poles had been right two years earlier: Winter climbing in Romsdal was an attractive and natural alternative for those climbers who, for whatever reason, had been too late for the Alps. The Poles'

XXX

XXX

XXX

XXX

46

47

Alpene. Polakkenes planer var denne gangen enda mer ambisiøse: Franskeruta – Trollveggens Direttissima. I likhet med forrige gang følte de seg raskt hjemme i Norge, også denne gangen takket være ekteparet Heen. Denne gangen var det ikke bare verten som sørget for mediedekningen, det gjorde også Janina, en representant for det polske miljøet i Oslo. Fjellklatrerne ga titalls intervjuer til diverse nyhetstjenester, og svarte gang på gang på de samme spørsmålene. Noen avisartikler var velvillig innstilt overfor dem, enkelte andre stilte spørsmål om hvem som skulle betale omkostningene for en eventuell redningsaksjon. Denne gangen var ikke været så fint., og de første dagene gikk hovedsakelig med til journalistbesøk og til å transportere utstyret til foten av fjellveggen. Da været bedret seg litt, begynte de å fikse tau på den nedre delen av ruta. De var forberedt på 18 dager i veggen. Det var mer eller mindre like lang tid som franskemannene hadde brukt sommeren 1967 da de åpnet ruta på sommerstid.

Da det ikke lenger var mulig å finne på fornuftige svar på spørsmålene fra de norske og svenske journalistene, gikk polakkene inn til foten av veggens 7. mars. Logistikken for hele bestigningen var sterkt ekspedisjonspreget: hver dag hadde en ledende duo som oppgave å klatre opp og feste tau, mens de andre tre skulle heise 300 kg med tau, leirutstyr, drivstoff og mat opp ved hjelp av et taljesystem. Det ble fort klart at det å frakte de 10 ryggsekkene (som av polakkene ble kalt «muldyr») var en minst like stor utfordring som selve klatringen. Med noen dagers mellomrom hadde transportteamet som oppgave å heise utstyret opp på en hylle hvor det var mulig å slå opp to telt. Slike leirplasser hadde polakkene fire av langs hele den 1200 meter lange ruta. I likhet med to år tidligere, var bestigningen tøff. De måtte ofte, på grunn av den dårlige rutebeskrivelsen, lete etter ruta og fra tid til annen foreta nye varianter. Til forskjell fra bestigningene i 1972, bar Franskeruta preg av storvegg. Den var fullstendig loddrett og gjennomvevd med overheng og svavegger. Da klatrelaget skulle forberede seg på å flytte leiren for første gang, skjedde det en ulykke under matlagingen om kvelden. I et øyeblikks uaktsomhet eksploderte gassflasken og Kazimierz Głązak fikk alvorlige forbrenninger mens soveposen hans og et av teltene brant opp. Det fantes ingen annen mulighet enn å heise seg ned med den skadede og fortsette bestigningen i et firemannslag.

Klatrerne hadde med seg radio for å holde kontakt med Heen-ekteparet. Denne gangen fikk klatrerne også besøk av et helikopter som holdt seg flyvende i nærheten av veggens - med journalister og fotreportere ombord. Dagsaviser i både Norge og Sverige rapporterte hver dag om det polske klatrelagets

plan was even more ambitious this time: The French Route, Troll Wall's Direttissima. Like the previous time, they quickly felt at home in Norway, once again thanks to the Heens. This time, it was not just the hosts who made sure the news media was alerted, but also Janina, representing the Polish community in Oslo. The climbers gave dozens of interviews to various news outlets, and answered the same questions time and again. Some newspaper stories were positive, while others asked who would have to pay the cost of possible rescue actions. This time, the weather wasn't great, and the first days were spent mainly on visits from journalists and hauling equipment to the base of the mountain wall. When the weather improved a little, they started rigging ropes on the lower part of the route. They were prepared to spend 18 days on the wall. That was more or less the amount of time the French team had used when it opened the route in the summer of 1967.

1 2

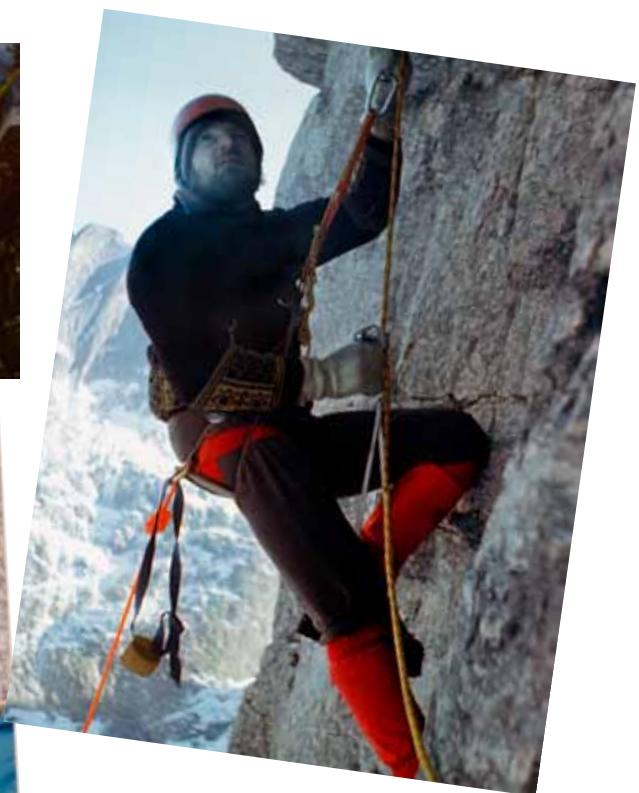

3 4

xxx

xxx

fremgang. Polakkene var helt uforberedt på en slik oppmerksomhet... Hver dag bød på slitsomt storveggearbeid, med teknisk svært vanskelig klatring og en fjellkvalitet som enten var for skjør eller for kompakt til at de kunne sette inn gode sikringer. Hver dag gled over i neste. Polakkene opplevde overveldende tretthet og kulde. Da polakkene på bestigningens tolvtide dag informerte Arne Randers Heen om at de neste dag planla å bli ferdige med bestigningen, sies det at han skulle ha bedt dem om å vente en dag eller to – journalistene ønsket nemlig å hilse på dem på toppen. Alle redaksjonene hadde trodd at klatrerne skulle bruke mer tid, og derfor hadde alle reporterne reist fra dalen i et par dager. Polakkene hadde likevel ikke krefter nok til å fortsette å henge i veggens. Om morgenen kvittet de seg med alt unødvendig leirutstyr og det som var

completely unprepared for such attention. Every day was a day of hard, big wall work, with very difficult technical climbing and rock that was either too porous or too hard to offer solid protection. One day faded into the next. The Poles endured overwhelming fatigue and cold. On the 12th day, the team informed Heen that they expected to reach the summit the next day. Heen asked them to wait a day or two because the news media wanted to be waiting for them on the summit. It turned out that all of the editorial desks had expected them to take longer, and all the reporters had left the valley for a couple days. But the climbers did not have the strength to keep hanging from the wall. In the morning, they got rid of all unneeded bivy gear and all excess rope. On the thirteenth day, far too tired to celebrate, they reached the top of the wall. They

XXX

XXX